

taistettu asioita liikaa. Aineistoa ja näkökulmia on ehkä jopa liikaa, sillä vajaassa 200 sivussa ei kaikkia teemoja pystytä syventämään. Lähdeluettelon ja viitteiden avulla lisää tietoa janoava lukija pääsee kuitenkin eteenpäin.

Marja-Leena Hänninen
Antiikin historian dosentti
Tampereen yliopisto

KASKI, LIISA
Myyttiset eläimet: Tarua ja totta eläinten mahdista.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2019.
264 s.

Folkloristi Liisa Kasken tietokirja *Myyttiset eläimet. Tarua ja totta eläinten mahdista* vaikuttaa otsikonsa, ulkoasunsa ja takakantensa perusteella lähinnä kevyeltä lahjaidealta lukijoille, jotka pitävät eläimistä. Lahjapaperien sisältä löytyy kuitenkin vakava ja kaunis teos moninaisesta ja monimuotoisesta luonnosta, jossa ihminen on vain yksi osa kaikkien elollisten joukkoa.

Rakenteellisesti teos sisältää alkusanat, neljäkymmentä lukua eri eläimistä aakosjärjestyksessä, loppusanat sekä liitteet. Alkusanat ovat tiiviit mutta informatiiviset. Yleistajuisten tietokirjojen tavan mukaisesti myyttitutkimuksen teoreettista pohjaa ei avata kovinkaan monin sanoin, mutta maininta edesmenneen folkloristiikan emeritaprofessori Anna-Leena Siikalan tuotantoon antaa lukijalle selkeät raamit siitä, mistä näkökulmasta Kaski myyttejä tulkitsee ja esittelee. Folkloristit ja uskontotieteilijät tunnistavat Siikalan teokset *Itämerensuomalaisten mytologia* (2012)

ja *Suomalainen šamanismi* (1992) myyttiteorioiksi siitä, kuinka perinteinen (kalevalamittainen) runokieli ja -laulu säilöo ajattelutapoja menneiltä vuosisadoilta. Ja mikäli Siikalan teoriat eivät ole lukijalle tuttuja, tarjoavat Kasken selkeät kirjallisuusviitteet kiinnostuneille lukijoille vihjeen siitä, mistä tietoa saa lisää.

Myyttiset eläimet -teosta siivittävät herkat luontokuvat ja eläväinen kieli. Kaski siirtyy luontevasti faktapohjaisesta asiatiedosta kerronnalliseen myyttirekisteriin, ja kokonaisuus on sulava ja helppolukuinen. Toisinaan lukijana tekee kuitenkin mieli jäädä hetkeksi paikoilleen nautiskelemaan Kasken kerronnasta.

Suurin osa luvuista alkaa eläimen suomenkielisen nimityksen etymologian tarkastelulla ja kertaamalla arkeologiset ja historialliset näytöt siitä, kuinka kauan kyseinen eläin on nykyisen Itämeren lähialueilla kierrellyt. Kaski antaa myös paljon palstatilaa sille, missä suhteessa ihminen on ollut näihin eläimiin aikojen saatossa. Onko ihminen metsästännyt sitä, onko eläimen käytöksestä tulkittu enteitä, onko kyse ollut karjaeläimestä tai onko joitain eläimen osia tai tuotteita käytetty ihmisen hyödyketarvikkeina? Loppujen lopuksi eri eläinluvut kertovatkin hyvin paljon myös siitä, millä tavoin ihminen on arkeaan pyörittänyt eri aikoina luonnon ja sen eläinten keskellä. Itämerensuomalaiset myytit, joissa eläimet esiintyvät, kerrotaan pääasiassa tiiviisti, mutta myös yksityiskohdat saavat mukavasti huomiota.

Suomalaisen kansanrunouden ja kansanuskon tutkimuksen tärkeimpiä muotoiluja nousee kirjassa esiin siellä täällä ansiokkaan selkeästi selitettynä. Esimerkiksi

kotkan luvussa esitellään kahden tyyppillisen pohjoisen rituaalispecialistin – samaanin ja tietäjän – menetelmien eroja. Pääskyn luku taas hahmottelee, kuinka varioivaa omaehtoinen kansanperinne voi olla eri alueilla. Ihmisen luvussa puolestaan kerrotaan, kuinka tärkeä rooli kansanuskossa ja kansanrunoudessa on ollut sanamagialla eli ajatuksella siitä, että sanan sanominen itsessään aiheuttaa teon, ja sanat ovat suorassa vaikutussuhteessa maailmaan, jota ne kuvailevat. Nämä ja vastaavalliset kansanuskotutkimuksen peruseriaatteet esiintyvät monissa luvuissa läpi kirjan, joten maallikkolukijaa olisi voinut vielä palvella esimerkiksi liittämällä teoksen loppuun koosteen oleellisimmista sanaselityksistä.

Myyttiset eläimet on myös hyvin posthumanistinen tietokirja. Kaski alleviivaa monin tavoin ihmisen vuorovaikutuksellisuutta ja tasa-arvoisuutta eläinten kanssa. Tätä korostavat esimerkiksi kunnioittava kielenkäyttö eläimistä puhuttaessa ("he" eikä "ne" s. 6), sekä puhuminen ihmisen "velasta" eläimille, joita ihminen on läpi historian hyödyntänyt arjessaan. Myös dispositio vahvistaa tasa-arvoista lähtökohtaa: ihmisellä on oma lukunsa yhtenä neljästäkymmenestä, eikä sivutilaa ole annettu sen enempää kuin hiirelle, kuikalle tai saukollekaan.

Eläinten kunnioittaminen saa *Myyttisissä eläimissä* myös kantaaottavia sävyjä. Lukijalle ei jää epäselväksi, mitä mieltä Kaski on nykyajan metsästämisestä tai metsäteollisuudesta. Metsästyksen yhteydessä Kaski esimerkiksi viittaa suoraan eläinten tappamiseen tai vainoamiseen, jopa "tappamisen intoon" (s. 56). Metsäteollisuutta kommentoidessaan Kaski toteaa,

että ”monimuotoiset metsät on silputtu sellukattilaan” (s. 35). Kasella on selvä sanoma: ihminen on yksi eläimistä, ja yrittäessään kurottautua muiden yläpuolelle ihminen tuhoaa toisten elintilaa ja elinmahdollisuuksia.

Kerronnan kanta-aottavat sävyt pakottavat lukijan pysähtymään ja pohtimaan omaa luonto- ja eläinsuhdettaan. Pohdinta ei ole välttämättä lukijalle mukava prosessi. Suorat kannanotot ovatkin rohkeita eleitä kirjoittajalta, sillä lukijan haastaminen saattaa vieraannuttaa osan yleisöstä pois muutoin kauniin ja tarinallisen kerronnan ääreltä. Haastaminen vaikuttaa kuitenkin olevan tietoinen kerronnallinen valinta. Kaski osoittaa, että nykyään Suomen alueella asuvien luonnonvaraisten eläinten hyvinvointi ei ole itsestäänselvyys, vaan hyvinvoinnin ylläpito ja edistäminen vaativat tietoisia toimia.

Myyttiset eläimet on yhtä lailla tietokirja itämerensuomalaisista eläimistä ja ihmisen suhteesta niihin kuin yleisemminkin kansanperinteen luontosuhteesta ja myyttisestä maailmankuvasta. Eri eläimistä kertovissa luvuissa tulee ilmi, kuinka itämerensuomalaisissa myyteissä eläimet ovat ihmisten, sankarien, jumalten ja henkiolentojen ohella osallistuneet esimerkiksi maailman ja sen rakenteiden luomiseen sekä erilaisten luonnon elementtien syntyyn. Teos ilmoittaa, että kansanperinteelle luontaisessa ajattelussa ihminen ei ole ainoa aktiivinen toimija, vaan myös (muut) eläimet vaikuttavat maailmassa.

Siria Kohonen, TM
Folkloristiikan
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

CHRISTOPHER STECK, SJ *All God’s Animals: A Catholic Theological Framework for Animal Ethics.* Washington, DC: Georgetown University Press 2019. 249 s.

Jesuiitta Christopher Steck pyrki kirjassaan kuroma umpeen havaitsemaansa kuilua, joka on vallinnut yhtäältä ei-ihmisluotujen (non-human creatures) teologian puutteen ja toisaalta kasvavan luonnontieteellisen eläinten tutkimukseen perustuvan tiedon välillä. Erityisen merkittävää on tieto eläinten tuntemasta kärsimyksestä ja itsetietoisuudesta. Teologien huomio on enemmän keskittynyt ihmisen sielun pelastuksen, armon avulla synnillisten taipumusten voittamisen ja lähimmäisen rakauden kysymyksiin. Teos liittyy vahvasti roomalaiskatolisen kirkollisen teologian lähteisiin viittaamalla opetusviran (*magisterium*) aihetta käsitteleviin asiakirjoihin kirkolliskokouksissa, katekismuksessa ja paavien asiakirjoissa. Viimeisin kiertokirje *Laudato Si’* (2015) toi ensimmäistä kertaa dogmaattisen ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan luomakunnan ja sen olioiden etiikkaan (integral ecology).

Steck aloittaa ensimmäisessä luvussa ei-ihmisluotujen teologisen tulkintatavan traditiosta. Tradition käsittelyn jälkeen analyysi jatkuu *Credon* mukaiseen Jumalan kolmiyhteisen toiminnan lukujaotteluun Luomisen (Creation), Lunastuksen (Redemption) ja Pyhityksen (Sanctification) näkökulmista luvuissa 2–4. Lopuksi Steck esittää viidennessä luvussa johtopäätöksiä moraalisen toiminnan periaatteita ja arvioita eläinten etiikan ja niin kutsutun ekoteologian mukaan tuomiin kysymyksiin.

Traditiosta nostetaan esiin oikeutetusti katolista systemaattiteologista ajattelua pitkään normittaneen Tuomas Akvinolaisen (k. 1274) vaikutus. Aristoteleesta juontuviin näkemyksiin perustuva uusskolastinen hylomorfinen antropologia ja platonistinen partisiipatoorinen eskatologia ovat lähtökohta, joka viitoitti tulevaa opin kehitystä. Sen mukaisesti vain ihmisellä on rationaalinen kuolematon ja yksilöllinen sielu sekä olemus (*subsistens*). Se ainoastaan selviää kuoleman ja ruumiin tuhoutumisesta ja luodaan uudeksi samana yksilönä Kristuksen toisessa tulemisessa ja ylösnousemuksessa. Sitä vastoin eläimet eivät tässä näkemyksessä ole rationaalisia eikä niistä jää tulevan maailman aikaan eli ”taivasten valtakuntaan” mitään yksilöinä, vaan korkeintaan jonkinlaisena kollektiivina.

Steck sen sijaan väittää, että tämä vallitseva näkemys, jossa eläimet ja luomakunta nähdään ihmisen palvelijoina eikä itseisarvoisina, on johtanut eläinten myötätuntosen kohtelun laiminlyöntiin. Lisäksi hän väittää, että *Laudato Si’* avaisi uudelleentulkinnan ja jopa hylkäisi kokonaan ”tomistisen viitekehysten” eläinten etiikassa. Hän pitääkin radikaaleja uudelleentulkintoja välttämättöminä. Hänen mielestään tulisi puhua kokonaan uudesta ajattelutavasta eikä vain opin kehityksestä tai tarkentamisesta. Tämä tuodaan avoimesti esiin huolimatta niistä tunnisteista vaikeuksista, jotka liittyvät elämän ja eläimen määrittelyihin. Korkeamman kehityksen eläimet, kuten koirat ja delfiinit, osoittavat tutkimuksissa muun muassa persoonallisuuden jatkuvuutta, muistia sekä itsetietoisuutta. Siten ne ovat rationaalisia ja kognitiivisilta kyvyiltään yksilöllisiä, mutta